

Skolevirksomhed i Askovområdet

Askov var tidligere hjem for mange skoler, herunder Ladelund Landbrugsskole og Askov Højskole.

Holger Busch Nielsen skriver om skolerne på Askov-egnen. Teksten er trykt i Sønderjysk Almanak 2013:

Den lille landsby Askov, nu i Vejen Kommune er kendt for de mange skoler. Navnet Askov er kendt i hele Danmark og mange andre steder i verden. Ordet Askov forbindes med højskole.

Askov var en helt almindelig bondelandsby med 6-8 gårde, indtil højskolen fra Rødding blev flyttet hertil. Det var sikkert en tilfældighed, at det netop blev Askov, der blev hjemsted for den tilflyttede højskole. Askovs vigtigste kvalitet var i den henseende, at den kun lå en halv mils vej fra kongeågrænsen.

Rødding Højskole og Askov Højskole

Baggrunden for det hele er Rødding Højskole. I 1844 tog professor Christian Flor sammen med Grundtvig initiativ til oprettelse af en højskole i Rødding. Flor var teolog, lektor eller professor på universitet i Kiel, hvor han underviste i dansk sprog. Han erkendte, at det danske sprog var under pres af det tyske sprog i landsdelen Slesvig og tog initiativ til oprettelse af en dansk skole i Nordslesvig i Rødding.

November 1844 åbnedes skolen, den nyudnævnte forstander forlod hurtigt Rødding, og Christian Flor opgav embedet i Kiel og overtog ledelsen i Rødding. Han samlede talrige elever og begyndte at holde oplysende foredrag for omegnens befolkning. Dermed var den grundtvigske højskole etableret, og andre overtog snart efter ledelsen i Rødding.

Blandt lærerne i Rødding var Ludvig Schrøder, Nutzhorn og dyrlægen Rasmus Fenger. Man fandt, at skolen i Rødding med vægt på dansk sprog ikke kunne videreføres under preussisk herredømme, som blev en realitet efter krigen 1864-66 og søgte et andet sted nord for Kongeåen, hvor skolen kunne fortsætte. Det blev så i Askov, hvor stuehuset til en nedlagt gård kunne købes billigt. Skolen i Rødding fortsatte dog til 1878 og genopstod som højskole efter genforeningen 1920.

Askov Højskole

Vækst i Askov

Højskolens oprettelse satte hurtigt gang i den befolkningsmæssige udvikling i Malt Sogn. Fra folketællingerne ser vi, at folketallet i Malt Sogn steg fra 449 personer i 1860 til 709 personer i 1870. I Askov by var der 72 personer midlertidigt tilstedeværende (heraf 71 mænd). I Nutzorns husholdning var der foruden 2 børn, 3 tjenestefolk også 12 personer, som var elever på Flors Højskole.

I Ludvig Schrøders husholdning i 1880 (man skrev familie) var der 13 personer blandt andet 7 børn, svigermoder, husjomfru og 6 tjenestepiger samt 70 højskolelæringer. I mange af husene i byen boede der 3-4 højskolelæringer.

Højskolen udvikler sig

Elevtallet steg hurtigt, og Askov Højskole opnåede et ry som den avancerede grundtvigske højskole. I 1878 indførte man den "udvidede" højskole. På vinterskolen kunne som noget nyt for andetårselever tilbyde en række udvidede fag, som primært var beregnet for elever, der tidligere havde været på Askov eller andre højskoler. Det blev derfor muligt at tiltrække højt kvalificerede lærerkræfter som f.eks. fysikeren og opfinderen Poul la Cour, hvis vindmølleforsøg blev banebrydende for udnyttelse af vindkraften.

I starten kom langt de fleste elever på Askov Højskole fra bondestanden, men efterhånden kom der også elever fra andre samfundslag, og derved blev ideerne fra Askov af større betydning for det kulturelle Danmark og for de andre nordiske lande.

Askov Højskole blev betragtet som højskolernes flagskib og Grundtvigs højborg, fordi den gennem alle årene har kørt en linje, der lå tæt op ad Grundtvigs tanker. Skolens hovedformål var livsoplysning om tilværelsens grundvilkår og folkelig oplysning om tidens og samfundets vigtigste spørgsmål.

I 1878-79 havde højskolen en elev, der gjorde sig meget bemærket. Det var Konrad Jørgensen, han blev lærer på højskolen og lærer på friskolen, der blev oprettet i Askov. I 1876 oprettede han Højskolebladet og et trykkeri Kolding. Konrad Jørgensens Trykkeri eksisterer stadig og havde i begyndelsen som opgave at klare trykarbejde for højskolerne og landbrugsskolerne.

Forsøgsstation, kirke og sløjdscole

Frederik Hansen var lærer på højskolen og købte i 1885 gården Østre Haugård med henblik på at lave planteavlfsforsøg. Det blev til Askov Forsøgsstation, som senere indgik i Statens Planteavlfsforsøg. I 1894 iværksatte Fr. Hansen epokegørende forsøg med gødning. Han lavede parceller, som blev gødet med husdyrgødning eller kunstgødning med samme mængde plantenæringsstoffer eller slet ikke tilført gødning. Parcellerne er stadig i behold efter de snart 120 år og giver fortsat vigtige informationer om jordbundens ændringer.

Askov hørte til Malt Sogn, og den gamle middelalderkirke lå i Malt, nogle km fra Askov. Man var ikke utilfreds med kirken eller sognepræsten, men man følte, at den lå for langt væk. Derfor byggede man frikirke i Askov i 1899. Kirken var valgmenighedskirke frem til 1972. Tilknytningen til højskolen var tæt. Præsteembedet var i mange tilfælde forbundet med lærergerning på højskolen, og Askov forsynede Ribe Stift med biskopper, Henrik Dons Christensen og derefter Helge Skov.

Der udgik mange initiativer fra højskolen. Forstanderen for Askov Højskole, Ludvig Schrøder, opfordrede en ung lærer til at starte skole for husflid og sløjd. Der blev købt grund, og bygningerne blev opført. Skolen startede i 1886 som Askov Husflids- og Sløjdscole. Skolen fungerede i mange år som en efterskole. Senere blev det til skole for folkeskolernes sløjdlærere. Denne skole blev 1974 flyttet til Esbjerg. Sløjdscolens gamle gymnastiksal er siden 1991 blev brugt til amatørteater, og kaldes efter oprindelsen Sløjds scenen.

Det store elevtal på Askov Højskole satte gang i erhvervslivet i Askov. I en årrække bl.a. i 1950'erne var der over 300 elever på skolen, en stor husholdning i en lille by! Der var bagere, købmænd, slagtere, brugs, foto-forretning og så videre. Boghandelen med boghøker Pedersen skal også nævnes.

Skibelund Efterskole

Skibelund Efterskole

Skibelund Efterskole, som ligger umiddelbart nord for Kongeåen, begyndte sin virksomhed som dansk skole for børn fra området syd for åen i 1878, fjernere boende børn fik ophold på skolen. Initiativtageren var Georgia la Cour Pedersen. Hun havde været elev på Askov og lærer på Rødding Højskole. Friskolen fungerede frem til 1885, hvor de tyske myndigheder krævede, at forældrene i Sønderjylland tog deres børn hjem. Skolen forvandlede sig derefter langsomt til en efterskole. Nu er Skibelund en stor og velfungerende efterskole med navnet, Skibelund Gymnastik- og Efterskole.

Som for andre højskoler begyndte det i 1970'erne også for Askov Højskole at knibe med elevtilgangen, elevtallet gik stærkt ned, og økonomien havde svært ved at hænge sammen. Det store bygningskompleks, der havde plads til over 300 elever var en belastning. I 2001 oprettede man derfor en succesrig efterskole, der nu har over 100 elever. Efterskolerne er ved at blive nutidens højskoler.

Ladelund Landbrugsskole

Den helt store knopskydning fra Askov Højskole er Ladelund Landbrugsskole. Baggrunden er, at Niels Pedersen var elev på skolen engang i 1870'erne, han blev landbrugskandidat fra Landbohøjskolen og kom tilbage til Askov som lærer. Han forestod undervisningen i landbrugsfag, men følte at undervisningen var utilstrækkelig for de unge bønderkarle. Han mente, at de skulle have et helt højskoleophold omhandlende landbrugsforhold. Han søgte derfor med Ludvig Schrøders støtte at finde et sted i nærheden af Askov.

Den tidligere Ladelund Landbrugsskole, nu Ladelund Efterskole

Han blev opmærksom på, at en lille gård, Ladelundgård, på Malt mark var sat på tvangsauktion. På tredje auktion i 1879 fik han gården og gik omgående i gang med at indkalde til højskole med landbrugsundervisning.

Februar 1880 fortæller folketællingslisterne om Ladelundgård. Husfaderen er forstander Niels Pedersen, 28 år, landbrugskandidat, husmoderen Karen, 23 år. Der er en mejerist, en fodermester, en karl og 2 tjenestepiger. Der er også et aftægtspar, måske den tidligere ejer. Endvidere er der på gården 14 højskoleelever i alderen fra 20 til 29 år.

Niels Pedersen var meget interesseret i mejeribrug og oprettede mejeri på Ladelundgård. Man behandlede også mælken fra omegnens gårde. I 1880'erne blev der oprettet en masse andelsmejerier med Hjedding Mejeri som forbillede. Niels Pedersen blev i meget stort omfang rådgiveren, der hjalp med planlægning af disse andelsmejerier, det gjaldt også det tekniske med mælkebehandlingen og mejerimaskinerne.

Man siger, at han var konsulent ved oprettelsen af 500 andelsmejerier. På alle områder var Niels Pedersens interesser knyttet til mælkeproduktion og mejeribrug. Skummetmælkens holdbarhed ved syrning, mælkens kemiske sammensætning og køernes fodrings betydning for mejeriprodukternes kvalitet var alt sammen noget, Niels Pedersen arbejdede med og fandt løsninger på.

Hans interesser var ikke kun knyttet til mejeriet, men også til bøndernes køer og deres forbedring. Han stod sammen med andre initiativtagere for oprettelse af verdens første kontrolforening. Foreningen for Vejen og Omegn. Man registrerede de enkelte køers mælkeydelse, mælkens fedtindhold og køernes foderforbrug til gavn for bøndernes økonomi.

Mejeriskole

På de nyoprettede mejerier var der behov for kyndige mejerister. Derfor oprettede man allerede i 1887 en mejeriskole, hvor der kun undervistes i emner, der direkte vedrørte mejeribrug. Mejeriskolen fortsatte frem til

1972, hvor mejerisammenslutningerne bevirkede, at der ikke mere var behov for så mange faguddannede mejerister. I årenes løb er flertallet af landets mejeribestyrere uddannet på Ladelund, så man kan sige, der var tæt sammenknytning mellem mejeribruget og Ladelund.

Skolens forstandere, Niels Pedersen, senere J C Overgård og Johs. Dons Christensen, var personligheder, man lyttede til. De var initiativtagere til en masse virksomhed indenfor landbrug og mejerivirksomhed.

I skolen første kvarte århundrede blev Ladelund udbygget ved utallige bygningsmæssige knopskydninger. Elevtallet var stadig stigende, og der blev behov for større og større bygninger. Men økonomien var ikke god. Skolen ejedes af forstanderen, og i 1909 måtte man omdanne skolen til et aktieselskab. Egnens folk købte aktierne, som dog havde den klausul, at de ingensinde kunne give udbytte.

I august 1914 brændte skolen i forbindelse med tærskning i laden, kun hovedbygningen var i behold efter branden. Omgående tog man fat i genopbygningen, og i november samme år kunne skolen igen modtage elever. Fantastisk set med nutidens øjne! Bygningerne, der blev opført i 1914, står der stadig og danner nu ramme om Ladelund Efterskole.

Bygningerne fra 1914 gav plads til beboelse, kostforplejning og undervisning for over 300 elever. Endvidere rummede bygningerne et analytisk laboratorium, der betjente landbruget med analyser af mejeriprodukter, foder, gødning og jordbund. Hertil var der mejeri, som aftog mælken fra Ladelunds landbrug og fra egnens gårde. Mejeriet indgik i 1952 i et stort og moderne Brørup Mejeri, som opstod på grundlag af 2 andelsmejerier og Ladelunds mejeri.

Det store elevtal på over 300 på landbrugsskole og mejeriskole fortsatte - takket være skolens renommé - frem til omkring 1960. På det tidspunkt blev det nødvendig med en udtynding, eleverne skulle have enkeltværelser, og man kunne ikke længere undervise i store hold, men gik over til klasseundervisning. Frem til lukningen holdt elevtallet sig omkring de 150. Året store begivenhed var elevmødet, som hvert år blev afholdt om sommeren. Det var ikke uhørt med deltagelse af 600-700 tidligere elever. Man mødtes, hørte foredrag og drøftede tiden og frem for alt, man mindedes! Stemningen ved et elevmøde illustreres af, Glimt af Ladelunds historie, elevmøde 1988.

Sange om Ladelund

Mel.: Vi elsker vort land
Århundreders gang
i et bondefolks liv

sætter spor, der slår rødder og blomstrer for slægten;
selv på hovbondens vang
hørtes livsglædesang,
der var føde til manden og konen og knægten.
Af mulden, af slid og af fremsyn og viden
steg LADELUND op som et mønster for tiden:
::Du skal lejre dig der,
hvor en udvikling sker,
og din fremtid kan formes i lyset af sande værdier.::

Ved midsommerdag
her i høhøstens tid
tog vi afsked med LADELUND, landbrugets skole;
efter dages mas,
efter aftnernes spas
var der opbrud med bøgernes og lærdoms parole.
Ny viden var samlet til gavn for bedriften,
og inspirationen var givet i skriften:
::Du skal lejre dig, hvor
du bedst mener og tror,
at din fremtid kan gro på et grundlag af faste værdier.::

Årtiernes præg
på vor landbrugsnation
bliver spejlet af LADELUND i arbejdstøjet;
vores skole gi'r liv
til steril teori,
kvæget fodres, og marken bli'r høstet og pløjet.
Som følge af fremskridt og teknologi-norm
erkender vi ændringerne i vor livsform.
::Og med intuition
vil hver generation
træde stier, der fører til nye og stærke værdier.::

Elevmødedag:
Det er midsommertid -
fest på LADELUND - gamle elever til-strømme.
"Jeg er kommet igen
for at mødes med den,
jeg fortalte om planer, forhåbning og drømme.
Den barske erfaring er nu ved min side,
trods nedtur - med lyssyn - jeg fortsat vil stride."
::Danmarks landbrug bestå!
Vi i spidsen vil gå
for at værne vor livsform med alle dens sande værdier.::

Maj, 1999 efter vedtagelse af salg af Ladelund.

Godt hundrede år.....
Ved en tærskel vi står,
gamle LADELUND tabte i kampen for livet;
landbrugsskolen skal dø,
har dog kastet et frø,
som skal spire og trives og vokse som sivet.
Med folkerøst lyder det ud over landet:
Se fremad! Thi stregen er tegnet i sandet!
::Efterskole, voks frem,
bliv et grosted for dem,
der skal møde det nye årtusind med frisk-røde kinder!
Inge Allesø Nielsen

Men i slutningen af 1990'erne nåede rationaliseringerne også landbrugsskolerne. Man forhandlede længe om samarbejde mellem de 3 skoler i Ribe Amt. Den ene meldte sig hurtigt ud, tilbage stod Riber Kjærsgård og Ladelund, som sammen dannede Sydjyllands Landbrugsskole med Kjærgårds forstander som leder. Det blev enden for Ladelund som landbrugsskole. Bestyrelserne vedtog at sælge Ladelund og overføre pengene til Kjærgård til vild harme for de tusindvis af tidligere ladelundelever, som var organiseret i en elevforening.

Omgående tog man fat på at finde en ny funktion for Ladelund, man ville frem for alt undgå, at den blev flygtningelejr.

Jyske-Vestkysten skriver om kræfterne, der tog fat:

Stiftende generalforsamling i forening bag Ladelund Efterskole 22. juni 1999. Efter et stort forarbejde er en kreds af lokale kræfter nu klar til at invitere til stiftende generalforsamling i en forening, der skal stå for etablering og drift af en ny, grundtvigsk efterskole i de bygninger, der gennem 120 år har huset Ladelund Landbrugsskole.

Den stiftende generalforsamling holdes tirsdag den 22. juni klokken 19.30 på landbrugsskolen, som blot tre dage senere lukkes officielt.

Landbrugskonsulent Egon Fræhr, Brørup (nu borgmester i Vejen Kommune), er en af initiativtagerne til den nye efterskole. Han siger til Jyske-Vestkysten, "at gruppen håber, at de mange mennesker på egnen samt tidligere elever, der nærer respekt for landbrugsskolen, vil støtte det nye initiativ.

Kernen i arbejdet med efterskolen har været, at vi gerne vil bevare Ladelund som et travlt og levende sted for unge mennesker. Bygningerne skal ikke bare stå og forfalde, de skal bruges til noget godt. Vi har naturligvis også haft

den tanke at skaffe en ny aktivitet til området, når nu vi mister arbejdspladserne på landbrugsskolen."

Egon Fræhr fortæller videre, at reglerne for etablering af nye efterskoler siger, at der skal ske anmeldelse til Undervisningsministeriet senest et år før skolen åbner.

Når foreningen er stiftet den 22. juni, bliver det den nye bestyrelses første opgave at bringe formaliteterne i orden over for ministeriet. Vi regner med at kunne åbne august år 2000 med en kapacitet på i første omgang 80 elever i niende og tiende klasse, forklarer Egon Fræhr og fortsætter:- "Skolen vil blive knyttet tæt sammen med Ladelund Rideskole. Vi mener, at det vil være meget attraktivt for den nye skole at kunne markedsføre sig med en hestelinje. Der er et stort behov for efterskoler, hvor eleverne kan tage deres egen hest med eller låne en hest, men de færreste efterskoler har mulighed for uden videre at stable en hestelinje på benene. Der er dyrt at begynde på bar bund, og der skal være god udenomsplads til rådighed." Som talsmand for initiativgruppen slutter Egon Fræhr med at opfordre alle med interesse for projektet til at møde op til den stiftende generalforsamling.

Det er en stor opgave at starte en ny efterskole, men hvis mange her på egnen og blandt de gamle elever ude i landet hjælper til at løfte i flok, kan det lade sig gøre, formaner Egon Fræhr.

Endvidere skriver Jyske-Vestkysten: Ladelund lukkes med en fest

Ladelund Elevforening følger den gamle skole til dørs med en fest for de tusindvis af tidligere elever.

Straks beslutningen om lukningen af Ladelund Landbrugsskole var truffet, bekendtgjorde bestyrelsen for Ladelund Elevforening, at foreningen fortsat vil virke som forum og mødested for de tusindvis af mennesker, der gennem årene har gennemgået landbrugsuddannelse eller landbrugskurser på Ladelund.

Nu har Ladelund Elevforening bestemt, at lukningen af skolen sidst i denne måned fortjener at blive markeret. Fredag den 25. juni inviterer foreningen til reception, som slutter med, at flaget stryges og overdrages til den nye Ladelund Efterskole.

Således blev Ladelund Landbrugsskole til Ladelund Efterskole, som med 130 elever og Steffen Pedersen som forstander på bedste vis har videreført "Ånden fra Ladelund".

Holger Busch Nielsen:

Landbrugslærer, cand.agro, Ladelund 1964-99. Landbrugskonsulent i Hjørring Amt og Svendborg Amt. Elev på Askov Højskole og senere Ladelund Landbrugsskole. Født 1931.

Giv Feedback

Kontakt

Charlotte Thomsen

79 96 63 83

ct@vejen.dk

Send sikker post til Kultur & Fritid

Vejen Kommune

Rådhuspassagen 3

6600 Vejen

Telefon: +45 79 96 50 00